

Božidar Finka
Zavod za jezik IFF, Zagreb

GLASOVNI I NAGLASNI ODNOS U (SRPSKIM) ŠTOKAVSKIM IJEKAVSKIM GOVORIMA NA PODRUČJU IZMEĐU KUPE I VELEBITA I U HRVATSKOM KNJIŽEVNOM JEZIKU

Iz analize provedene u referatu, na ograničenom broju primjera i osobina, izlazi da u srpskim jekavskim govorima i u književnojezičnom izrazu u Hrvatskoj ima mnogo slaganja u glasovnoj i naglasnoj distribuciji, više nego između stanja u kojem drugom dijalektu i u književnom jeziku. Vidi se također da u spomenutim jekavskim govorima ima i mnogo razlika prema stanju u hrvatskom književnom jeziku, i to veoma prepoznatljivih kao dijalekatsko obilježje. To se tumači ne samo razumljivim specifičnostima dijalekta i književnog jezika nego i težnjom da se hrvatski književni jezik oplodi i nekim jezičnim osobinama s osloncem na bogatu baštinu svoje pisane riječi i na druge organske govore (dakle ne samo štokavske ijekavske) svoje proširene dijalekatske baze.

1. Pišući o odnosu govora Banije i Korduna i ostalih jekavskih govora u Hrvatskoj prema hrvatskom književnojezičnom izrazu, Dragoljub Petrović ističe kao neoborivu činjenicu:

"... u Hrvatskoj nema govora bližih književnom jeziku nego što su to jekavski govori srpskoga stanovništva" (usp. bibliografski podatak u bilješci br. 6, str. 173).

Na temelju podataka iz stručne literature i svojih osobnih terenskih bilježaka nastojat ću upozoriti na neke odnose tih govora i književnog jezika u Hrvatskoj, iz čega će se vidjeti i odnos prema toj Petrovićevoj tvrdnji.

Uz pretpostavku da je Petrovićeva tvrdnja doista neoboriva, iz nje izlaze dva važna zaključka:

1) jezično, srpsko je stanovništvo u najpovoljnijem položaju u Hrvatskoj,

2) po toj je činjenici srpsko stanovništvo izravno uključeno u svu jezičnokulturnu djelatnost u Hrvatskoj, bez onih velikih dodatnih napora kojima su često izloženi dijelovi stanovništva što ne pripadaju većinskom narodu i njegovu književnojezičnom izrazu.

U našem je slučaju obrnuto: većinski je dio stanovništva upućen na prihvaćanje književnojezičnog izraza koji je u osnovi govora manjinskoga dijela stanovništva.

2. To je svakako zanimljiv sociolingvistički fenomen. Razumljivo je i nastojanje glavnine korisnika hrvatskoga književnojezičnog izraza da taj izraz oplode i nekim jezičnim osobinama s osloncem osobito na dvije činjenice:

1) na bogatu tradiciju svoje pisane riječi i s njom u vezi nastale govorene komunikacije,

2) na druge organske govore, dakle ne samo na štokavske jekavske nego i na štokavske nejekavske, pa na kajkavske i čakavske.

Treba imati podjednako sluha za obje te činjenice i u njihovu prepletanju pri oblikovanju i funkcioniranju hrvatskoga književnojezičnog izraza treba gledati *d i j a l e k t i č k i* uzročno-posljedični odnos.

3. Stavljajući u odnos dvije izrazne modifikacije istoga jezika, hrvatski književnojezični izraz i srpske jekavske govore u Hrvatskoj, treba imati na umu da se i tu radi o odnosu književnog jezika i dijalekta, sa svim specifičnostima koje ih kao takve određuju. Između tih vrijednosti nikad se ne može staviti znak jednakosti, bez obzira na to u kolikoj je mjeri određena dijalekatska struktura ugrađena u književni jezik.

GLASOVI

S a m o g l a s n i c i

4. Inventar je samoglasničkih fonema u svim srpskim jekavskim govorima u Hrvatskoj isti kao i u hrvatskom književnom jeziku. Tek se osim sonanta *r* (*ř*) mogu, pretežno u banijskim govorima, naći u slogotvornoj funkciji i drugi sonanti (*ù m̂nu, kàb̂ć, pòlca; svrd̂ć, frak̂ć; pláŝca, pr̂ŝce, sír̂ca*), pa čak i šumni konsonanti (*mòst̂ć, klín̂ć, gn̂t̂ć*). Kao rezultat izvanakcenatskih samo-

glasničkih redukcija pojava je neustaljena tako da izlazi da je i u tim govorima fonološki relevantan jedino slogotvorni sonant \bar{r} (\bar{r}). Fonološki se samoglasnički inventar ne mijenja ni pomakom artikulacijske baze u nekim govorima pri izgovoru određenih samoglasničkih fonema, iako je takav izgovor veoma prepoznatljivo dijalekatsko obilježje onih govora u kojima se ostvaruje. Između ostaloga:

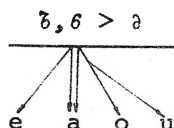
- neznatno je povučen unazad izgovor vokala \bar{a} , dakle:
 $a \rightarrow \bar{a} \rightarrow a^o$, usp. *dān*, *Glāmoč*, *zapālt* ili *mā^olī*, *jā^oram* itd.

- samoglasnik \bar{e} , dug i kratak, mjestimično ima obilježje znatnije otvorenosti iza labijalnih konsonanata, dakle \bar{e} , usp. *ūvēče*, *nē mēreš*, *ū mēne* itd.

- ponegdje susrećemo i "neznatnu diftongizaciju \bar{o} ", npr. *u^ođe*, *u^ovca*, *p^uōst*, *k^uōže* ili *m^uōst*, *b^uōk* itd., sve pretežno u banijsko-kordunskom pojasu (usp. djela navedena u bilješci br.5 i.6).

Navedene razlike od prihvaćenog izgovora samoglasničkih fonema u književnom jeziku nisu zahvatile sve govore (najtipičnije su za banijske govore), a takav izgovor nije obvezatan ni u onim govorima u kojima se ostvaruje, pa ima određen domašaj kao veoma prepoznatljivo dijalekatsko obilježje samo na fonetskom planu, na planu artikulacije.

5. Distribucija je samoglasničkih fonema u velikom stupnju u skladu s književnom, kao što je uglavnom isto i povijesno podrijetlo pojedinih samoglasničkih fonema. Tako je i konačni rezultat vokalizacije poluglasova refleks a . Odstupanja su malobrojna, a kreću se u smjeru refleksâ glasova više podignutosti, prednjih i stražnjih, dakle:

Refleks je \bar{g} karakterističan za sve područje i u većini primjera, a za ostale reflekse, često uvjetovane glasovnom pozicijom, odnosno dijalekatskim a d s t r a t o m ili s u p $(e$ $r)$ s t r a t o m , usporedi ove primjere:

- e: *nòces, večères, jèčem, svèker, dobrovòlec, èden, sèdem, nàtešte* itd.

- o: *òsom, nìsom, jèsom* itd.

- u: *jā sum, òsum* itd.

Iako su te pojave ograničene teritorijski i zahvaćaju relativno ograničen broj pozicija i leksema, njihova je frekvencija znatna, pa su također jedno od veoma prepoznatljivih dijalekatskih obilježja u odnosu na analogno stanje u hrvatskom književnom jeziku.

6. Druge razlike samoglasničkih fonema prema stanju u književnom jeziku (uključujući razlike na morfemskoj granici i u morfološkoj strukturi) također su brojčano ograničene i različito teritorijski raspoređene. Među njima su najuočljivije samoglasničke redukcije, moguće u svim položajima u riječi: na početku, u sredini i na kraju. Tako se na čitavu području glagolski infinitivi mogu ostvarivati bez krajnjega *-i* (*kúpiti, nàpiti se*), iako nije nigdje neobičan ni infinitiv u kojem se to *-i* čuva, u ličkim štokavskim jekavskim govorima gotovo bez izuzetka. Na sličan način zahvaća redukcija i imperativno *-i*, zatim, u pretežitom broju primjera i govora i krajnje *-g* u G sg. pronominalne deklinacije. Ostale redukcije samoglasnika nisu kategorijske, ali su i one česte, iako ne podjednako u svim govorima. Najtipičnije su za Baniju, pa Kordun, a manje tipične za Liku i Gorski kotar.

7. Na različitu samoglasničku sliku prema stanju u književnom jeziku utječu i brojna samoglasnička sažimanja, kao i zamjene samoglasnika uvjetovane kategorijski. Tako je potvrđeno:

e → o u primjera kao *vrúčo* (*vrúčo mi je*) s osloncem na primjere kao *žúto* (*víno je žúto*),

e → u u I sg. u primjera kao *lūčom* (prema *lūđ*), *pútom* (za *ovim pútom*) prema primjerima kao *brátom*, itd.

Ograničene su i teritorijski različito raspoređene, ali s jakim dijalekatskim obilježjem, i ove samoglasničke zamjene:

a → o: *kobánⁱca, dòlozi, úloziš, gològlov, livoda, ùvotē;*

i → e: *mesírača, meriši, becìklīn;*

o → u: *ūn, unāj, únde, vāgūn, pa, mjestimično - više u Lici nego drugdje - čak i: nūš, kuñ, nūv, kùnak* itd.

Od sažimanja najtipičnije je ono u glagolskom pridjevu radnom muškoga rođa, vezano za prijelaz $-ao \rightarrow -\bar{a}$ (*mògā, rĕkā*) ili $-ao \rightarrow -\bar{o}$ (*kázō, prĕstō, rĕkō*), kako u kojem govoru. Ostala sažimanja toga tipa vezana su samo za pojedine lekseme (*sánce, nāpāko, zāva*). Očito je dakle da su i razne redukcije, zamjene i sažimanja pridonijela drukčijoj učestalosti pojedinih samoglasnika, pa su i te osobine veoma prepoznatljivo dijalekatsko obilježje u odnosu na stanje u književnom jeziku.

8. Za uočavanje odnosa prema stanju u književnom jeziku posebno značenje ima jatski problem. Glasovni slijed $-ije-$, refleks dugoga naglašenoga "jata" (*ě*), najčešće se fonetski ostvaruje tako da je prednji samoglasnički elemenat bitno skraćen i redovito nenaglašen, pa je u pravilu drugi samoglasnički elemenat nosilac i duge kvantitete i naglašenosti (*donjĕti, sa mljĕkom, lijĕpo, svijĕća* - Banija i Kordun; *rijĕč, rijĕtko, mljĕko, nijĕsu* - Gorski kotar). Takav izgovor refleksa dugoga "jata" najčešće ne izaziva glasovne promjene prethodnih suglasnika, tj. ti se suglasnici u većini govora i primjera ne jotiraju, pa ni onda kad se prvi samoglasnički elemenat posve reducira, što također nije neobično (luk *bjĕli, cjĕv, žljĕp* - Banija i Kordun; *pjĕške, mljĕko, saljĕvali smo* itd. - Gorski kotar).

Bez obzira na to što ima govora i s jednosložnim i s dvosložnim izgovorom refleksa dugoga naglašenoga "jata" i što je dvosložni izgovor u nekim govorima običniji, ipak se mora reći da jednosložni izgovor refleksa dugoga naglašenoga "jata" u hrvatskom književnom jeziku ima na području o kojem govorimo čvrst oslonac u srpskim jekavskim govorima.

No dok se u književnom jeziku jednosložan izgovor uglavnom proteže i na refleks nenaglašenoga dugoga "jata", u govorima se pretežno zadržavaju oba samoglasnička elementa (*zāpovijet, ōcijedī se, rācijepā se* - Banija i Kordun; *ŭvijek* ili *vāvije, od kākvi je* - Gorski kotar), a i kvantiteta je ravnomjernije raspoređena, pa se u pravilu drugi samoglasnik (*e*) ne odnosi prema prvom (*i*) kao dugi prema kratkom (kako je najčešće onda kad se ostvaruju oba samoglasnička elementa refleksa naglašenoga dugoga "jata").

Malo je primjera, a oni su poznati i u književnom jeziku, gdje je nositelj naglasaka prvi samoglasnički elemenat i kvantiteta ravnomjernije raspoređena na oba samoglasnička elementa (*prīje, ni je, dvīje, smīje, smīje se* itd.).

U distribuciji samoglasničkih elemenata refleksa dugoga "jata" osnovna je razlika prema književnom jeziku č u v a n j e ije-kavskih likova u paradigmatskim završecima pronominalne deklinacije (*s t̃ijem, s ònijem, ñašijema* itd. - Banija i Kordun; *od ñašije, u Sr̃pskijen Mòravican* i sl. - Gorski kotar) i u negiranom prezentu glagola *biti* (*nij̃esam* itd. na čitavu području, uz mogućnost da bude i *njesam* itd.).

9. Izgovor refleksa kratkoga "jata", naglašenog i nenaglašenog, svodi se, kao i u književnom jeziku, na glasovni slijed *-je-* ali s mnogo razvijenijim mogućnostima najnovijega jotovanja, različito od govora do govora.

Osim jotovanja sa suglasnicima /l/ i /n/ (*l̃epòta, vòžela sam, Nemačka*, tako u svim govorima) kao i u književnom jeziku, razvijenno je i jotovanje sa suglasnicima /d/ i /t/ (*ćeti, naderat, polèdet, videt* itd.) i sa suglasnicima /s/ i /ž/, pri čemu je obično rezultat /š/ i /ž/ (*šeme, žest*). To je također veoma prepoznatljivo dijalekatsko obilježje, premda nije nigdje provedeno bez ostatka. Najmanje je novo jotovanje protegnuto na usnene suglasnike; ima, na primjer, *živjeli*, ali samo *vjèrovat*.

Ostali vidovi refleksa kratkoga "jata" nalaze potvrdu i u književnom jeziku. Načelno je u glagolskih pridjeva radnih muškoga roda, kao i općenito ispred *-o* (< *-l*), pa *-j*, *-l* stanje kao u književnom jeziku, tj. refleks *-i* (*doživio, sijat, bileška*). Sa stanjem se u književnom jeziku slaže i gubitak glasa /j/ od refleksa kratkoga "jata" iza suglasnika /r/ (*crèvād, s vrèmenom, srèzā* i sl. na čitavu području).

Ima i ponešto leksičkih ikavizama i ekavizama, različito u svakom govoru, kao što su primjeri *sikira, dvista, vira* itd.; *dèlo, dèlat, dèško, dèda* itd.

Među razlike prema stanju u književnom jeziku ide i to da se slijed *-ir(-)* u višesložnih riječi nerijetko promeće u *-ijer(-)*, dakle s rezultatom *-ije-* kao u primjera s izvornim "jatom" (*vagi- jer, vagijéri, t̃anijer, krumpijéra* itd., na čitavu području).

10. Uzme li se u obzir da "jatskih" riječi i oblika ima relativno mnogo i da im je i frekvencija relativno velika, vidljivo je da se uslijed specifičnosti refleksa "jata" i njegovih veza s drugim glasovima u slijedu postižu veoma raznoliki rezultati. Od njih

su samo neki u skladu sa stanjem u književnom jeziku, dok su drugi veoma prepoznatljivo dijalekatski obilježeni, iako je u našem književnom jeziku jekavski izgovor jedno od bitnih njegovih obilježja, utemeljen upravo na govovima kakvi su srpski jekavski govori u Hrvatskoj.

S u g l a s n i c i

11. Jotovanje suglasnika, u većini govora znatno drukčije nego u književnom jeziku, ima za posljedicu dva glavna učinka:

- pojavu suglasnika /s/ i /š/ (*šeme, šutra, ižest*),
- pojačanu frekvenciju onih suglasnika koji su rezultat takva specifičnoga jotovanja (*nađerat, viđeret, živjeli*).

Ne treba suviše ni isticati da to oboje ima vrlo prepoznatljivo dijalekatsko obilježje.

12. Suglasnički inventar razlikuje se od književnog i potpunim izostankom ili veoma ograničenom uporabom suglasnika /h/. Razumije se da je izostajanje suglasnika /h/ (*krū, vr, strā, grā, graor, od plāte*, tako ili slično na čitavu području) odnosno njegova zamjena drugim suglasnicima, najčešće suglasnicima /v/ i /j/ (*tri krūva, jūvē, skūvā se, ūvo; snāja, prója, mačija, dijanē, niјеva*, ali i *niova*, itd.) bitno pojačala frekvenciju tih glasova u odnosu na stanje u književnom jeziku. Osobito je vrlo prepoznatljivo dijalekatsko obilježje izostajanje suglasnika /h/ u paradigmatским završecima (*od našije lūdī, bes tiје lūdī* ili sl.).

Ni suglasnik /f/ ne zauzima ni približno sve analogne pozicije kao u književnom jeziku, tj. svugdje ima tragova njegovih zamjena, obično /v/ (*vlāša, vāmilija, Sōvija, Vilip, Vránjo, vīno, sīto* itd.) ili /p/ (*palcifikāt, šērāp, škāp, podumjēnta* itd.), premda je danas učvršćen u fonološkom inventaru, čemu su osobito pridonijele brojne tuđice (*fārba, plāfōn, fundāment*).

Učestalost suglasnika /č/ i /š/ bitno je izmijenjena poglavito zbog pojave tih suglasnika u rezultatu najnovijeg jotovanja (*đerat, viđeret*), a vrlo prepoznatljivo dijalekatsko obilježje imaju ti afrikati, kao i afrikati /č/ i /š/, zbog svojih fizioloških osobina. S obzirom na zvučnu rezonanciju, na čitavu je terenu - gdje manje gdje više - izvršen pomak artikulacijske baze afrikata /č/ i /š/ prema alveolima, a afrikata /č/ i /š/ prema stražnjem nepcu,

uz veću površinu dodira artikulacijskih organa (jezika i alveola ili nepca) nego je to karakteristično za izgovor u književnom jeziku.

13. Ima, dakako, i drugih većih ili manjih odstupanja u frekvenciji pojedinih suglasnika ili njihovih skupina prema stanju u književnom jeziku. Primjeri kao u *zádrugí*, u *Baňalúki*, u *rúki* i sl., mogući na čitavu području, pokazuju da se proces palatalizacije nije morao ostvarivati ni redovito ni u svim položajima, iako su danas svugdje u praktičnom govoru obični i primjeri s provedenom palatalizacijom u navedenom i sličnim položajima (u *rúci*, u *zádruzzi*), s potvrđama u svim govorima.

U ograničenom je opsegu zapažena dezintegracija nekih suglasničkih skupina (*tíca*, *čēle*, *šēn'ca*, *sóvat*, *kò*, *níko*, *ší* itd., različito od sela do sela) ili svojevrsno, jako dijalekatski obilježeno, uspostavljanje nekih suglasničkih skupina (*těvsija*, *fíraŋga*, *pēgļa*, *cígļa*, *grôj*, *kļēčāne* itd., također različito od sela do sela), s time da obično paralelno supostoje i neizmijenjene konsonantske skupine.

Osobito su veoma prepoznatljivo dijalekatsko obilježje one konsonantske skupine (*pògnō* < *pògínuo* i sl.), uključujući i suglasničke reduplikacije (*plátt* i sl.), nastale uslijed potpune ili djelomične, stalne ili povremene redukcije samoglasnika u međusuglasničkom položaju, najviše zapaženo na Baniji. To može imati dalekosežne posljedice i na pitanje naglasne distribucije i na odnos samoglasničko-suglasničkog inventara, s osnovnim usmjerenjem bitno drukčijim nego u književnom jeziku.

NAGLASAK

14. Opća slika odnosa naglašenosti i nenaglašenosti te dužine i kraćine samoglasnika podudara se sa stanjem u književnom jeziku, s osnovnim odstupanjem:

- da se naglasak uvijek ne prenosi na proklitičku riječ, odnosno na prepoziciju (*kod nās*, *i kníga*, *od našī* ili *od našije*, tako ili slično na čitavu području);

- da se sporadički naglašena silaznost može zadržati u sredini, čak i na kraju riječi (*referènt*, *za rezèrvu*, *Crnogōrācā*, *dobrovōļācā* itd. - Banija i Kordun; *kod nās pojedīnācā*, *jedān seļāk* itd. - Gorski kotar),

- da se može pokratiti duga kvantiteta nenaglašenog samoglasnika, osobito u otvorenom slogu (*puno rođakā, pīā* i sl., kako u kojem govoru).

Zapaženo je da se naglašenost i duga kvantiteta u dobroj mjeri vezuje za drugi samoglasnički elemenat dvosložnoga naglašenoga ije-kavskoga refleksa "jata", a to je korak prema njenoj jednosložnosti, dobro potvrđenoj i u mjesnim govorima i uglavnom prihvaćenoj i u književnom jeziku.

Mjestimično se ostvaruje i tzv. kanovačka naglasna pojava (obično ipak samo u dvosložnicā), koja međutim ne nalazi sigurnu potvrdu u književnom jeziku u Hrvatskoj, pa se može smatrati osobinom isključivo dijalekatske naglasne distribucije.

15. Gubitak krajnjega infinitivnoga (gdjekad i imperativnoga) *-i* i općenito povremena redukcija kojega samoglasnika u riječi s uzlaznim naglaskom u prethodnom slogu nije izazvala zamjenu uzlazne sa silaznom intonacijom, pa se tako naglasci s uzlaznom intonacijom mogu naći u likovima jednosložnih riječi ili na krajnjem slogu višesložnih. Primjeri kao *náč* (uz *náci*), *vúć* (uz *vúći*), *rěć* (uz *rěći*), pa *plátt* (uz *plát^tt* ili *plátit*) i slični (s uzlaznim naglascima) bitno mijenjaju naglasne odnose prema normiranom stanju u književnom jeziku. Ostvaraji se naime kao *náč* ili *dód* ističu u književnom jeziku veoma naglašenom stilskom obilježenošću, obično se svode pod pojam "licentia poetica", pa se ne mogu smatrati oblicima koji jednakopravno supostoje s likovima *náci*, *dódi*. Mora se pretpostaviti da je i fiziologija naglasne realizacije *náč*, *dód* nešto drukčija nego u *náci*, *dódi*, iako se o tome u stručnoj literaturi ništa ne govori. U likova se kao *náci*, *dódi* ostvaruje i početna naglasna dubina glasa (karakteristična za novoštokavske uzlazne naglaske) i završna visina s prijenosom i na idući samoglasnik; u likova se kao *náč*, *dód* ostvaruje normalna početna naglasna dubina glasa, a završna se visina naglo prekida, slično kao pri izgovoru naglasne kvalitete obilježene znakom ~.

U srpskim jekavskim govorima u načelu ostaju uzlazno intonirani naglasci na svojim mjestima i u prefigiranih riječi (npr. *pronáč*, *izvúć*), a u književnom je jeziku dvojako stanje: ili naglasak ostaje na istom mjestu (npr. *pronáci*, *izvúći*) ili se uzlazni naglasci pojavljuju na prethodnom slogu (npr. *pronāći*, *izvūći*).

Taj je drugi tip naglasnoga ponašanja danas čak i običniji u književnom izgovoru, tako da se sve više prvi naglasni tip odnosi prema drugom kao stilski obilježen prema stilski neobilježenom.

16. Nije ovdje moguće ulaziti u sve naglasne usporedbe, ali je potrebno upozoriti barem na one najprepoznatljivije pri utvrđivanju odnosa književnog i dijalekatskog naglašivanja. Tako, na primjer, brzi naglasak likova G i D jednine ličnih zamjenica i povratne zamjenice: G *mène, tèbe, sèbe; nèga*; D *mèni, tèbi, sèbi; nèmu*, običan u hrvatskom književnojezičnom izrazu, nalazi jaku potvrdu i čvrst oslonac u većini srpskih jekavskih govora na obuhvaćenom području. Na isti se način potvrđuje da u tim govorima i u pluralnim oblicima prezenta glagola kao *držati, peći* prevladava naglasak singularnih oblika, dakle *lètimo, držīmo, pèčemo, vjènčāmo, znāmo* kao *lètīm, držīm, pèčēm, vjènčām, znām*, posve u skladu s naglasnim stanjem u književnom jeziku u Hrvatskoj. Zapažena je i načelna sustavna duljina naglašanih i nenaglašanih samoglasnika ispred sonornih suglasnika u zatvorenom slogu (*pālēnta, čāj, komār-ci*), dakle i opet prema distribucijskim pravilima u književnom jeziku. Ta se duljina načelno ostvaruje i onda kad se samoglasnik nađe ispred sonornog suglasnika u zatvorenom slogu uslijed redukcije idućega samoglasnika (*kēstenōvna, sūr̄tka, kļūčānca, kūr̄zōvna*, tako ili slično u mnogim govorima, najpretežnije u banijskim).

U skladu je sa stanjem u književnom jeziku da je često dug samoglasnik i u slogu zatvorenom drugim suglasnicima, a ne samo sonornima (*pāmēt, kōmād, kōkōš, ūjāk, odōvūd, prōljetōs* itd., tako ili slično na čitavu području), a to potvrđuje da se sustavna duljina nenaglašenoga sloga dosljednije čuva u takvu položaju nego u otvorenom slogu.

Za razliku od književnog jezika, neki su pridjevski sufiksi, pretežno na području Banije, često dugi i u neodređenim oblicima nominativa jednine muškoga roda, npr.:

- ān (*sprētān, nēuredān, spōsobān, bōlestān*),
- āv (*lūkāv, klizāv, lājāv, šēpāv*),
- ār (*dōbār, bīstār, mōkār*),
- āst (*zvjerāst, fr̄ntāst, šūpāst*),
- āk (*nīzāk, tānāk, dugāčāk*),
- ōv (*vrbōv, topōlōv*),
- īn (*Lāzīn, Rīstīn, Lūbičīn*).

Sekundarne duljine, izrazito dijalekatski obilježene, karakteristične osobito na banijsko-kordunskom području, zahvaćaju i završni samoglasnik u glagolskom pridjevu radnom (*čūō, rānilī, ūvatilī*), nerijetko i završni paradigmatski samoglasnik u zamjenica (*nīkomē*).

Dug je i nastavak *-ost* u imenica ženskoga rođa, ali samo ako je prethodni slog kratak (*vjērnrōst, rādōst, ali podmūklost, dūžnost*).

ZAKLJUČAK

17. Iz ove se analize, na ograničenom broju osobina, vidi da u srpskim jekavskim govorima i u književnojezičnom izrazu u Hrvatskoj doista ima mnogo slaganja u glasovnoj i naglasnoj distribuciji, više nego između stanja u kojem drugom dijalektu i u književnom jeziku. Vidi se također da u spomenutim jekavskim govorima ima i mnogo razlika prema stanju u hrvatskom književnom jeziku, i to veoma prepoznatljivih kao dijalekatsko obilježje. To se tumači ne samo razumljivim specifičnostima dijalekta i književnog jezika nego i težnjom da se hrvatski književni jezik oplodi i nekim jezičnim osobinama s osloncem na bogatu baštinu svoje pisane riječi i na druge organske govore svoje proširene dijalekatske baze.

LITERATURA

Bogdan Lastavica, *Korenički govor*. Nastavni vjesnik, XIV, 10, 752-765, Zagreb, 1906.

Svetozar Georgijević, *Jat (ě) u govoru Ličkog Polja*. Južnoslovenski filolog, XIX, 134-149, Beograd, 1952.

Bogdan Nišević, *Osobine štokavskih govora Korduna*. Vjetrom vijani (Spomenica Srpskog kulturnog društva "Prosvjeta") 123-127, Zagreb, 1971.

Jovan Kašić, *Govor Srba u Hrvatskoj i njegov odnos prema književnom jeziku*. Novi ljetopis Srpskog kulturnog društva Prosvjeta, 2, 7-20, Zagreb, 1972.

Dragoljub Petrović, *Neke osobine glasovnog sistema govora Banije*. Novi ljetopis Srpskog kulturnog društva Prosvjeta, 3, 5-16, Zagreb, 1972.

Dragoljub Petrović, *Govor Banije i Korduna*. Matica srpska
- Prosvjeta, Novi Sad - Zagreb, 1978, str. 1-205.

Božidar Finka - Antun Šojat, *Karlovački govor*. Hrvatski
dijalektološki zbornik, 3, 77-150, Zagreb, 1973.

Božidar Finka, *Štokavski ijekavski govori u Gorskom kotaru*.
Zbornik za filologiju i lingvistiku MS, XX/1, 145-172, Novi Sad,
1977.

Božidar Finka, *Terenske dijalektološke bilješke*.